

تاریخ علم

تاریخ علم در اسلام و ایران به روایت دکتر علی اکبر ولایتی (مروری بر گذشته - بخش ۱۱)

برآمدن صفاریان و اثر آن در حیات سیاسی ایرانیان

روزنامه «فرهیختگان» پیش از این، در ستونی تحت عنوان «تاریخ علم در اسلاموایران» به تبیین مباحث علمی ودقیق تاریخ این محبث مهم ومطرح در مجامع علمی روزی می پرداخت. بن مایه این رشته مقالات، اساسامباحثی بود کهدکتر علی اکبر ولایتی در برنامه تلویزیونی «ایران» از شبکه دوم سیمیا بیان کرده و سپس، بنا به درخواست های متعدد اساتید، پژوهشگران و دانشجویان، جهت تبیین دقیق تر مباحث و ارائه مستندات این مطالب، برای چاپ در روزنامه، تنظیم کرده بودند. روزنامه فرهیختگان، در پاسخ به درخواست های مکرر خوانندگان، مطابق گذشته به چاپ این مجموعه ادامه خواهد داد. البته به جهت اتصال و پیوستگی مباحث، پیش از شروع مباحث جدید، نگاه مروری خواهیم داشت به مباحث گذشته که در همین ستون منتشر خواهد شد.

۱۱۱

قرن سوم هجری در ایران سرآغاز تشکیل دولت های مستقلی بود که حاکمیت خلافت مستمگر عباسیان را در ایران متزلزل ساختندو در کارآموز طب وتاسیس خدمات بهداشت ودرمان گام های موثری برداشتند. اگرچه خلافت جبار عباسی از لحاظ صوری و ظاهری حتی چندقرن دیگر هم در ایران دارای نفوذ و اعتبار بود، اما ایرانیان به هدایت ائمه معصوم (علیهم السلام) از همان ابتدای کار راه خویش را از دیگران جدا کرده بودند ومی کوشیدند به رهبری علمای دینی خود مقررات فرهنگی و علمی و هنری مزبور موشان را خود رقم زنند. در این میان، نقش مهم صفاریان محل تامل و درنگ بسیار است. صفاریان که از نخستین فرمانروایان مستقل مسلمان ایران بودند، عشق مفرط به ایجاد آیین و کاروانسار و رباط داشتند ۵۰۰ مسجد آسایش و رفاه مسافرن گردد. عمرو لیث در دوران امارتش هزار رباط و حکومتی خود ساخت. امرای صفاری همتی عالی داشتند وجانب زبردستان را رعایت می کردند. آنان افزون بر حسن تدبیر وسیاست، در شعردوستی و تربیت شعرای فارسی سرایشرفت داشتندوشعرایی چون فیروز مشرفی و ابوسعیدلیک گرانگی در دوران آنان ظهور کردند. پیش از آن، حکومت خلفای عباسی با بهره گیری از نیروو اندیشه ایرانیانی چون ابومسلم خراسانی با گرفته بود. عباسیان فریبکارانه علویان وشعیبان ایران را، که می کوشیدند تا خلفای نایق امویان را از تخت به زیر کشند، به بازی گرفتند و از نیروی آنها علیه امویان استفاده کردند. اما پس از تثبیت قدرت، سیاست خویش در برابر ایرانیان و علویان را تغییر دادند و به شدت ایرانیان، به ویژه شیعیان ایران و قیام های ایرانی و علوی را سرکوب کردند، زیرا از هواداری آنان از خاندان عصمت و طهارت (ع) بسیار می هراسیدند. خلافت عباسی بر این گمان بود که ایرانیان به رغم همراهی بسیار با عباسیان، مشکلات بسیاری برای آنان ایجاد کرده اند، به ویژه آنکه می دیدند ایرانیان هر روز به طریقی موازنه قدرت را به سود خود تغییر می دهند. بنابراین خلفای عباسی هرگاه نا رضایتی ایرانیان را می دیدند، بانندک پنهانه ای آنان را به خالک وخون می کشیدند. برخورد خضوت آمیز بابومسلم و ابوسلمه برمکیان آل سهل نشان می دهد عباسیان از ایرانیان به مثابه ابزاری برای دستیابی به قدرت استفاده می کردندوبه هیچ روی حاضر نبودند سهم جایگاه عادلانه و شایسته ایرانیان و به ویژه شیعیان را به آنان اختصاص دهند. از آغاز قرن سوم هجری، به اثر رویدادهای سیاسی ونظامی خاصی که در داخل و خارج از قلمرو خلافت عباسی می گذشت، رفته رفته خلافت قوت و استحکام خود را از دست داد و نخستین بار، زمینه برای با گرفتن جنبش های مردمی ضد خلافت جبار عباسی آماده شد. از نخستین جنبش های آزادی خواهانه و عدالت طلبانه، جنبش صفاریان بود که از دل یکی از ریشه دامزترین نهاد های مردمی ایران، یعنی جوانمردان و عیاران سربرآورد و به کابوس خلفای ستمکار عباسی تبدیل شد.

مؤلف (یا مؤلفان) ناشناخته تاریخ سیستان نسب یعقوب را تا کیومرث، که در اساطیر ایرانیان پیش از اسلام نخستین انسان بوده، چنین بر شمرده است: «اما نسبت او؛ یعقوب بن الیث بن المعدل بن حاتم بن ماهان بن کیخسرو بن اردشیر بن قباد بن خسرو لرویز بن هرمزد بن خسرو انوشروان بن قباد بن فیروز بن یزدجرد بن بهرام جور بن یزدجرد بن شاپور بن شاپور ذی الکتاف بن هرمز بن نرسی بن بهرام بن بهرام بن هرمز البطل بن شاپور بن اردشیر بن بایک بن ساسان بن بایک بن ساسان بن بهمن الملک بن اسفندیار الشدید بن یستاسف الملک بن لهراسب، عم کیخسرو بن سیاوش، بن لهراسب بن آموحنگ بن کیقباد بن کی قشین (کی پسین) بن کیبایک بن کی منوش بن نوذرن بن منوش بن منوشرد بن منوشچهر بن نروسنج بن ایرج بن افریدون بن ایتیان بن جمشیدالملک بن بهوجهان بن ابجر بن اوشنچ بن فراولک بن سیامک بن موسی بن کیومرث.» تاریخ سیستان نخستین اثری است که در بزرگداشت یعقوب لیث نسب او را به پادشاهان و خسروان ساسانی و کیانی و پیشدادی می رساند و چون طرفداران و هواداران خلیفه او را «رهزنی رویگرزاده» نمی شمارد.

نیمکت خبر

دانشگاه‌ها جلوه اخلاقی و علمی شیعیان سلیمانی را به جامعه ارائه کنند

مصطفی رستمی، رئیس نهاد رهبری در دانشگاه‌ها در مراسم گرامیداشت سالگرد شهادت شهید سلیمانی که دیروز در دانشگاه تهران برگزار شد، گفت: «این مراسم به پاسداشت و یادبود سرداری فداکار، مخلص، عارف و بنده‌ای خالص برگزار شده است. یک سال از این شهادت گذشته؛ یک سال علی‌رغم اینکه همه منتظر شهادت او بودند، چراکه هرکس با او روبه‌رو می شد احساس می کرد با یک شهید زنده گفت‌وگو می کند، به همین دلیل می گویم همه منتظر شهادت وی بودند.»

به گزارش خبرگزاری دانشجوی رستمی خاطرنشان کرد: «شخصیت شهید سلیمانی در حوزه‌های رفتاری جای زیادی برای معرفی دارد و جا دارد به او توجه ویژه‌ای شود. یک سال از شهادت این سردار گذشته است و آنچه از دانشگاه‌ها و مراکز علمی انتظار می‌رود پروراندن، بسط دادن و جلوه‌سازی اخلاقی و علمی شخصیت این شهید و ارائه آن به جامعه است. درحال حاضر دشمن درحال نامیدسازی است و احساس شکست را القا کرده و آنچه سرمایه‌های هویتی ماست را از بی‌ارزش جلوه می دهد. یکی از جاهایی که مسئولیت بزرگی برای بزرگ جلوه دادن این ارزش هاست، دانشگاه است. یکی از نقطه‌های اوج دانشگاه‌های ما به‌خصوص دانشگاه تهران روز شهادت حاج قاسم بود که حرکت خالصانه دانشگاهیان بی‌ظنیرترین جمعیت دانشگاهی را به‌راه انداخت.»

دانشگاه

چرا پیشنهاد دولتی‌سازی دانشگاه آزاد بی‌مبناست؟

ایده‌های خام که نباید جدی گرفت

پیدا می کند. با توجه به شیوع ویروس کرونا و مشکلاتی که سازمان‌ها، نهادها و دانشگاه‌ها با آن مواجه شده‌اند، مشکلات مالی متوجه دانشگاه آزاد نیز شده است. بنابراین به نظر می‌رسد که پرداخت بدهی‌ها مخصوصا از سوی دولت باید در دستورکار قرار گیرد، چرا که پرداخت معوقه و افزایش حقوق کارکنان و اعضای هیات علمی نیازمند وصول این مطالبات است.

دانشجویان خانواده معظم شهدا و ایثارگران حدود ۱۰ درصد دانشجویان این دانشگاه را تشکیل می‌دهند و این درحالی است که بنیاد شهید از سال ۹۲ تا ۹۷ بدهی خود را به این دانشگاه پرداخت نکرده است. هرچند در ماه‌های اخیر قدری این وضعیت به‌سمت بهبود رفته اما تا رسیدن به وضعیت مطلوب فاصله زیادی مانده است.

یگیری این مطالبات و پاسخ به انتظارات دانشجویان، اساتید و کارکنان دانشگاه آزاد به‌عنوان بخشی از آحاد جامعه را می‌توان از نمایندگان و کلای ملت انتظار داشت. دانشگاه آزاد، به گفته مسئولان دانشگاهی مردمی و برای مردم است؛ بنابراین آیا بهتر نیست بهارستان نمایندگان به‌عنوان کلای مردم به جای مطرح کردن این پیشنهادها پیگیر مطالبات دانشگاه باشند حق تضییع شده این دانشگاه را از ارگان‌های دولتی مطالبه کنند؟ درصورت وصول این مطالبات تا سال ۱۴۰۰، دانشگاه آزاد اسلامی می‌تواند تمام بدهی‌های خود به اعضای هیات‌علمی و کارمندان را تسویه کرده و علاوه بر آن حقوق و مزایای کارکنان و اعضای هیات‌علمی دانشگاه را نیز ارتقا دهد.

❖ نادیده گرفتن دانشگاه آزاد اسلامی در جریان فضای علمی کشور

تبعیض و نامالیمات نسبت به دانشگاه آزاد از سوی دولت، در بودجه پژوهشی نیز دیده شده است. این درحالی است که این دانشگاه نیمی از بار آموزش عالی کشور را برعهده دارد و سومین دانشگاه جهان از نظر تعداد دانشجو شناخته می‌شود اما وزارت علوم و دستگاه‌های دیگر به جای اینکه دانشگاه آزاد اسلامی را با نگاه یاری دهنده علم کشور ببینند، به چشم رقیب به آن نگاه می‌کنند. به‌طور مثال در بودجه پژوهشی سال ۹۸ نام دانشگاه آزاد اسلامی حذف شد.

۲۲ اردیبهشت سال ۹۸ یعنی حدود دو ماه بعد از تصویب قانون لایحه بودجه اسحاق جهانگیری آیین‌نامه اجرایی بند (ح) تبصره ۹ لایحه بودجه را ابلاغ کرد؛ آیین‌نامه‌ای که ۹۴ درصد آن در لایحه بودجه به اختصاص اعتبارات مرکز آموزش عالی اشاره کرده اما تقسیری که دولت از آن ارائه کرده، نام دانشگاه آزاد اسلامی را از آن حذف کرده است. در بودجه ۹۹ نیز در لایحه‌ای که دولت به مجلس فرستاده، مجددا نام دانشگاه آزاد اسلامی بین تبصره‌ها دیده نشد. این درحالی است که مسئولان دانشگاه آزاد اسلامی در سخنان خود بارها اعلام کرده‌اند این دانشگاه خصوصی نیست بلکه متعلق به همه مردم است؛ بنابراین نادیده گرفتن یک دانشگاه مردمی در لایحه بودجه یعنی نادیده گرفتن نیمی از آموزش و پژوهش کشور. نتیجه این نادیده گرفتن از سوی دولت نیز باعث شده دانشگاه آزاد با مشکلات زیادی روبه‌رو شود.

❖ دانشگاه‌های دولتی نیازمند توجه بیشتر اهالی بهارستان

لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ چندی پیش از سوی دولت به مجلس شورای اسلامی ارسال شد. یکی از مهم‌ترین بخش‌های این لایحه بودجه دانشگاه‌های کشور است، مساله‌ای که همواره یکی از چالش‌برانگیزترین بخش‌های این لایحه بوده و روسای دانشگاه‌ها همیشه نسبت به میزان و مدل اختصاص آن و نیز عدم تخصیص کامل مبلغ بودجه گله و اعتراض داشت‌ه‌اند. در بودجه ۱۴۰۰ نیز بسیاری از روسای دانشگاه‌های دولتی موضع گرفته و نسبت به آن اعتراض کردند. البته این گلایه فقط مربوط به اسمال نیست و در سال‌های گذشته نیز بسیاری از دانشگاه‌های دولتی به دلیل عدم اختصاص کامل بودجه حتی برای افزایش حقوق اساتید خود با مشکل مواجه شدند. چندین سال است که حقوق دریافتی اعضای هیات‌علمی دانشگاه‌های تابعه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، افزایشی بسیار ناچیز را تجربه کرده است. این افزایش ناچیز حقوق، نه‌تنها هیچ نسبتی با رشد میزان تورم سالانه در کشور نداشته است، بلکه در قیاس با حقوق بگیران سایر نهاد‌های کشور بسیار ناچیز بوده است. رشد تورم و عدم افزایش حقوق اعضای هیات‌علمی و کارمندان دانشگاه‌های دولتی در سال‌های اخیر باعث شده سید معیشت این قشر تقلیل پیدا کند. بسیاری از کارمندان آموزشی در وزارت علوم می‌گویند اسمال افزایش حقوق شامل حال

سختگوی دانشگاه آزاد اسلامی در گفت‌وگو با فرهیختگان»:

شاکله دانشگاه آزاد نمی‌تواند دولتی باشد

اما دانشگاه پیام‌نور تنها در برخی رشته‌ها توانسته است دانشجو جذب کند. او ادامه داد: «دانشگاه پیام‌نور در بسیاری از رشته‌ها مثل کشاورزی، پرستاری، فنی‌مهندسی و پزشکی... نه‌دانشجو داشته‌و نه حتی می‌تواند دانشجو داشته باشد. مسافانه نماینده مردم بناب در مجلس شورای اسلامی شناخت درستی از دانشگاه آزاداسلامی ندارد. دانشگاه‌آزاد اسلامی موفق‌ترین مدل دانشگاهی در منطقه و موفق‌ترین مدل اصل ۴۴ قانون اساسی است که تمام ظرفیت خود را برای اجرای سیاست‌های ابلاغی مقام‌مظلم‌رهبری

یکشنبه ۱۴ دی ۱۳۹۹ شماره ۲۲۲۴

آنها نشده و اتکای دانشگاه‌ها به بودجه دولت نه‌تنها به نفع آنها نیست بلکه به ضررشان نیز تمام می‌شود. قطعا در چنین شرایطی، آن هم با توجه به شرایط کرونایی و مشکلات اقتصادی، بسیاری از دانشگاه‌های دولتی از مسیر اصلی خود که همان افزایش کیفیت آموزش است، دور مانده‌اند. احمد معتمدی، رئیس دانشگاه امیرکبیر نیز دیروز با انتقاد از بودجه‌ای دانشگاه‌ها در لایحه ۱۴۰۰ گفت: «ما در دانشگاه‌ها هزینه‌هایی متفاوتیم که قابل حذف نیست؛ در ابتدا باید هزینه‌های پرسنلی را بدهیم و از طرفی دیگر هزینه‌های اضطراری داریم، مثل سلف‌سرویس، آب، برق، گاز، تلفن و اینترنت. این هزینه‌ها چیزهایی نیستند که دانشگاه بگوید، صرفه‌جویی می‌کند. بنابراین وقتی از بودجه کسری می‌شود، از بخش‌هایی مثل پژوهش و فناوری زده می‌شود. متوسط بودجه آموزش عالی ۴۵ درصد افزایش پیدا کرده و بودجه دانشگاه امیرکبیر زیر ۴۰ درصد افزایش پیدا کرده است که نسبت به آن اعتراض داشتیم و اعلام کردیم این بودجه کفاف هزینه‌های ما را نمی‌دهد.» روسای دیگر دانشگاه‌های بزرگ کشور نیز در روزها و البته سال‌های گذشته گلایه‌های مختلفی نسبت به بودجه اختصاص یافته به دانشگاه داشته و حتی از وضعیت تخصیص بودجه بارها گلایه کرده‌اند. هرچند واکاوای مسائل مالی مربوط به دانشگاه‌های دولتی نیازمند بحث مبسوطی است اما با این اوصاف به نظر می‌رسد اگر نمایندگان مجلس نگران مشکلات مالی دانشگاه‌ها هستند بهتر است در وهله اول به مشکلات مالی دانشگاه‌های دولتی ورود کنند. دانشگاه‌هایی که از بودجه دولتی نیز اترتاق می‌کنند اما همچنان با مشکلات زیادی دست به گریب‌بند.

تنوع لازمه آموزش عالی است؛ قدرت انتخاب را از داوطلبان دریغ نکنیم

پراکندگی واحدهای دانشگاهی دانشگاه آزاد اسلامی در گستره سرزمین ایران که از شهرهای بزرگ تا بسیار کوچک را تحت پوشش قرار داده، توانمندی بی‌ظنیری را برای این دانشگاه به وجود آورده و توانسته عدالت آموزشی را محقق کند. درواقع «برقراری عدالت آموزشی در تمام نقاط کشور» همان هدفی بود که دانشگاه آزاد اسلامی براساس آن تاسیس شد تا بتواند پاسخگوی نیازهای تحصیلی جوانانی باشد که در نقاط مرزی و محروم کشور از آن بی‌بهره بودند. هدفی که دانشگاه‌های دولتی و در اس آن وزارت علوم با وجود اترتاق از بودجه دولتی از آن ناتوان بودند. دانشگاه آزاد اسلامی را راه‌اندازی واحدهای دانشگاهی در تمام کشور، توانست علم را به دورترین نقاط مرزی کشور نیز ببرد.

این دانشگاه با گستره جغرافیایی خود این امکان را برای مشتاقان به تحصیل فراهم کرد تا بتوانند در شهر محل سکونت خود ادامه تحصیل دهند. آنهایی که شانس برای قبولی در دانشگاه‌های بزرگ دولتی را نداشتند حالا در شهر محل سکونت‌شان می‌توانند در رشته موردعلاقه خود به تحصیل بپردازند. به هر شهر کوچک و حتی روستاهای دورافتاده که سفر کنید، فارغ‌التحصیلان دوره ارشد و دکتری را خواهید دید. درواقع حضور دانشگاه آزاد به فضای آموزش عالی تنوع داده و به‌دلیل وسعت جغرافیایی و تنوع رشته‌ها این قدرت انتخاب را به دانشجویان داده است تا بتوانند در کمترین فاصله در رشته موردعلاقه خود تحصیل کنند. تنوع آموزش عالی، تنوع انتخاب‌های پیش‌روی داوطلبان، امکان حضور در کنار خانواده، کاهش آسیب‌های اجتماعی... همه شرایطی است که از سوی این دانشگاه برای دانشجویان فراهم شده است؛ امکاناتی که بسیاری از ریزنظام‌های آموزشی مثل دانشگاه‌های غیرانتفاعی، پیام‌نور و حتی دانشگاه‌های دولتی از آن عاجزند. امروز دانشگاه آزاد اسلامی ۳۸ درصد از بار آموزش عالی کشور را برعهده دارد و سومین دانشگاه جهان از نظر تعداد دانشجو شناخته می‌شود. این دانشگاه با بیش از ۴۴۰ واحد دانشگاهی و پنج میلیون فارغ‌التحصیل، ۱۰ میلیون مترمربع فضای آموزشی مسقف، ۷۰ هزار عضو هیات‌علمی و مدرس تمام‌وقت و نیمه‌وقت به‌عنوان بزرگ‌ترین دانشگاه حضوری جهان مطرح شده است.

این دانشگاه به گفته مسئولان آن پنج هزار هکتار مزرعه تحقیقاتی در حوزه کشاورزی و ۱۱ هزار آزمایشگاه و کارگاه، ۱۳۹ مرکز تحقیقاتی و ۱۲ پژوهشکده، ۱۳۵ مرکز رشد و پارک علم‌وفناوری و ۱۱۳۵ شرکت مستقر در مراکز رشد دارد

و می‌تواند نقش مهمی در حوزه پژوهشی کشور بازی کند. بنابراین کنار هم قرار دادن نام دانشگاه آزاد اسلامی و پیام‌نور به نفع آموزش عالی کشور نیست

و با توجه به تفاوت ماهیت متفاوت تاسیس این دو دانشگاه ادغام، اشتباه و غیرمنطقی است.

نتایج پنجاهونهمین دوره آزمون زبان انگلیسی وزارت بهداشت منتشر شد
نتایج پنجاه ونهمین دوره آزمون زبان انگلیسی (MHLE) وزارت بهداشت از طریق سایت مرکز سنجش آموزش پزشکی www.sanjeshp.ir قابل دریافت است. داوطلبان می‌توانند با کد رهگیری کارنامه خود را مشاهده کنند.

هر کارنامه دارای یک کد ویژه به‌نام Certification Code بوده که در بالای آن درج می‌شود و درستی آن از طریق سایت مرکز سنجش آموزش پزشکی در پیوند «تایید کارنامه» یا (Check Certificate Validity) قابل استعلام است؛ بنابراین کارنامه چاپ‌شده یا گواهی دیگری برای شرکت‌کنندگان جهت ارائه به مراجع گوناگون صادر نخواهد شد.

لازم به ذکر است، پنجاهونهمین دوره آزمون زبان انگلیسی (MHLE) وزارت بهداشت پس از تعویق زمان برگزار در دوشنبه اول دی ماه برگزار شد.